

Tlako tribe, Pilansberg - history and laws.

Mmoledi Mohumagadi Selebiyane Menedi 26.

pp 1-26

Ditsô Kapa Tlhagô Le Mekgwa.Ditsô kampô tlhagô ya Batlhako ba babina - tlou.

Go tloga kua Lowe e rube re tloga ra ya Bopedi, go tloga kua Bopedi ra ya kua Borwa re ntse re etilwe pele ke Bahurutsi, Batshweneng. Ke bôna bo mogolo a rona mo tlhagong ya rona Batswana, ke bôna baloma - thotse ka tlhagô ya rona.

Re kgaoganye le Bahurutsi kua Borwa rona le Bapo, ba re ba tloga ba ya kua Tlhogokgolo ba etilwe pele ke kgosi Maruatone, ke ênê a ilen le Bapo kua Tlhogokgolo. Ga be go tswa ba Leema ba etilwe pele ke kgosi Mamakgampa a ga kgosi Mothulwe a ga Ramoletsana a tlou.

Lebôkô la gagwê Mamakgampa a ga kgosi Mothulwe o tlole a kgampa le maye a bo Matsane a kgampa le maye a bo Mogolo gadiikwe banyana ba ga Mokotswaana a le bonnye a le tlhōletswe le bonnye tlou e kgampa le maye Setto se tloga se marope mantši o beile Batlhako Malolo bangwe o ba tlogetse ka kua Manese bangwe o ba tlogetse ka kua Manyeelanong Sefelewana sa marumô, go be go tloga Sefelewana sa marumô a kgosi Mogala a kgomo a tloga kua Borwa.

Mmoledi - Selebiyane Monedi.

2.

A tla kuano a feta a nna fa thabaneng tsa Makgophe a teletse Batlhako bona ba Matutu. Ke gona ga ntshiwa ngwanyana, mosetsana wa ba ga Tshwana a isiwa kua go Leema go tseisiwa kgosi Mamakgampa a ga kgosi Mothulwe a kopanngwa le kgosi Mamakgampa a ga kgosi Mothulwe a tsala ngwana le kgosi a ba ya go tsewa gapê kua teng kua ga Leema a tla a tsala ngwana le kgosi Mogala a kgomo gona mo thabaneng tsa Makgophe ga tsalwa Seutluane a Mogala a kgomo Seutluane a tsala Mabe a Seutluane, Mabe a tsala Motsisi, ke kgosi ya (4) bone. Mosetsana oo o na tsetswe ke Mapitse a Tshwana a Mokgatsana a tselana Ramoseeme a Mabe a Rasentluane a Mogala a kgomo.

Ke gona ga tsalwa kgosi Molotsi a Motsisi a Mabe. Molotsi a tsala Mabe a Molotsi, ke gona ga tsalwa kgosi Moetlo a Mabe a Molotsi le Lelekuakwe a Mabe a Molotsi. Mmaabô ke Nkile mosetsana wa ba Mokiba.

Mmoledi - Ketsane M. Kgase mono
Phakong (about 70, Age

Kgosi basadi ba gagwê ke Nkile wa ba Mokiba le Masefatlwe le Tshwane Mannete wa ba Masudubeele le Maboiyane.

5185

K32/15

3

Mo lapeng la ga Nkile go tsetswe Moganetse le Moetlo le Keledi, ke bana ba ga Kgosi. Mo lapeng la ga Malekuakwe go tsetswe Lekuakwe le Kgaitšadie Matlodi mosetsana wa kua Mokuwena. Mo lapeng la Malootwane go tsetswe Leotwane le Mpule le Setadi, mo lapeng la Masefatlwe go tsetswe Sefatlwe le Pitseng le Makoke le Kgaitšadi a bona ke Manthailane mo lapeng. Mo lapeng la ga ^{Is}hwene go tsetswe Mmanete, mo lapeng la ga Maboiyane ga go a tsalwa opê. Mmanete ke mosetsana wa ba Masudubele oo Rakoitsiwe. Ba ga Kgosi Moetlo basadi ke ba: Mangwaga, mo lapeng la gwe go tsetswe Molopine a Moetlo a Mabe le Molelekwe le bo-kgaitšadi a bona Ditlong le Mataba le Boetekae, ke ba lapa la ga Mangwaga wa Masogana wa ga Segatalle a Motsisi. Mo lapeng la ga Matsela a kwena mosadi o mongwe wa ga Kgosi Moetlo go tsetswe ^{Is}sela a kwena le Madikeledi le Malephoti le Mampa, ke bana ba lapa la ga Matsela a kwena ga tselwa mosadi o mongwe gona mo lapeng la ga Matsela kwena ke oo Nkile mosetsana wa ga Mosito Motebele.

Mo lapeng la gagwê ga tsalwa mosimane Ramokata le bo kgaitšadie ba babedi Makgabele le Makgabetswane (3) Mamotsereamana ke ba lapa la ga Nkile a Mosito. Ba lapa la ga ^{Is}hwene mosetsana wa ga Maseana wa ga Rakaiwa Modise go tsetswe mosimane le bo kgaitšadie.

5185

K32/15

4

Mosumane ke Sehepe a Moetlo le Motoko le Manyakala le Moseme mogolwa Manyakala ke ba lapa la Ishwene bao.

Mmoledi Ketsane M. Kgaswe

Leboko - Ramalotla o rapela Kualetse o mo rapêle a sa le kua lapeng, o ka ema o gaketse Kualetse o gakaditswe ke marumô kwalabe. Kgomo e tsaletse ngotwane thokuana e tsaletse metsi motlabe Khunwana ga e yare di fitlha fa mokate dikgwana di lebile segotlo sa ga Malekabana a ntsha kgomo a e naya Mokhue ya re Khunwana a isa go Matlakale ya go gangwa ke Malekabana Kgamatla a ntswe la ga Ratumuga kolwane la bo mosadi a thebe o ka mmôna ga tllhaga ka fa phateng pitse ya gagwê e fapanya dinao o kata ka pitse mogatsa Sefephe wa Matlapeng kana ke mogatsa Mangwaga wa Batlhako.

Mmoledi - Selebiyane Moneidi

Leboko la kgosi Mabie

Bana ba ga Monamedi a Mogala a gata ka ntlha tsa dinala o go tweng Maoketsa a rile re batla motse bo Rantla bo Khunwana nna re ba raya ge ba tla o bona kae, A be Masenyane nne ke kuadile ka kwalla pele a kubatse a seferaa a Ramotlatsi.

Manong ke ale a kua molapong tlou molapo o thung ga a tlole a tllhoka nama ya motho a tllhabetswe ke Morêna Motsisi nama ya kgomo le phôlôgôlô le motho, tebe tebe nama ya phôlôgôlô le motho Morongwane ntsha marumô le thêbê re e go lwêla

leumô le padile ka ba bannye le padile ka
 Sephile a Madingwana nare Morêna kua
 Boe o boile leng ge o tsaya dikgomo o di
 naya Bahurutsi, nnaare a o setlogolwana
 sa Bahurutsi? A o setlogolwana sa
 Batshweneng ba ga Mapula setlogolo motho
 towe a gabô Sefereeleng morwa a Mabe le go
 tsela a tsele nnaare e rile ge go tsubiwa
 serotobolo o na a itshema tau mogatsa
 Bopego le Monatheelwe mme mmê Maseame
 wa ntima ke rile ke tla itse wa
 ntima legopô la ba la tlhaba mokokotlo
 maotô a golêla kua diretheng a e tswa
 moo e tsebe dikgolo e tsamaya e iletsa
 Matsema go tsamaya thou. Abô makgomo
 a lefisa sefikitswana sa lona sa bo
 Mmaphie a ga Rantsabele.

Kana motho a ka be a tsile go
 sa le batho, kana kgosi o ka be a di
 mo neile a ka be a ntlhatlhella marole
 (o ke mosadi wa kgosi Mabie)

Mmoledi - Selebinyane Monedi

Ke Monaakwe a kataka mosetsana
 wa ba Maseana kgosi e rile go le ntwa
 e iphitlhile mo sekhung ya bôna banna
 ba feta ka dikgomo go ya kua Tlokwenq go
 ya go batla kgosi ka go gopotswe gore
 kgosi e tshwerwe ke Batlokwa e le gore
 ba ya go e gologolla, ga be go tla ênê
 mosetsana Monaakwe a tsile kgonnye, ke
 gôna kgosi ya mmôna e ntse e iphitlhile mo
 sekhung ya mmutsa ya re Kela! Kela!
 Tla fa, a tla morwetsana Monaakwe.

S185

K32/15

6

Kgosi ya mmotša ya re, "O ya kae" a araba kgosi a re, "Mtata ke tsile kgomnye", kgosi ya mmotša ya re, "Ngwanaka batho bale ke bo mang ba ba itayang dikgomo"? Morwetsana Monaakwe a re, "Mtata ke banna ba ya kua Îlokweng go yo batla kgosi kua Îlokweng"

Ke gôna kgosi yare, "Ngwaanaka ba bitse ba boêle kuano", morwetsana Monaakwe a ba bitse ba bowa banna ba fitlhêla kgosi fa sekhung seo. Ke gôna kgosi ya tlhabeletsa puna ya re, He! He! mo sekhung re tlhaga re le ba botlhe rona re tlhaga re le ba botlhe, ~~Ba~~ ke basadi ba kgosi Motsisi,

Morongwane le Mabelaneng bana ba ga Mmantsetša a tswana a Segopa a Ratsipana. Kgosi Mogala a kgomo o swetse kua Borwa, kgosi Molotsi o swetse mono le kgosi Mabe o swetse mono, kgosi Motsisi o swetse kua serotobolong mo thabaneng tsa Makgophe, Kgosi Motsisi o na a tsetswe le mogolowê îloe. Ke ênê o mo tona mo go morêna Motsisi. Motsisi o tsere setulo sa bogosi ke tsela ke e :-

Ke ka lesô la vrabôna, ya re ka gore ka mokgwa wa Setswana kgosi ge e swa e bolokwa mo sakenng go tlhabiwe pôô e ntsho go twe o ngatiwa ka yôna ka letlalô la yôna ge a tsengwa mo lebitleng. E re mantsiboa go tsisiwe dikgomo gore di robale mo sakenng godimo ga lebitla. Ngwana wa kgosi îloe le monnawê Motsisi ba itsisiwe ke setšhaba gore kgomo tsa bôna

K32/15

7

di tlo rōbala kua sakeng godimo ga lebitla la
prabōna, kgomo tsa ngwana a kgosi tlo
tsa be di le ka kua Meelle mme tsa se ka
tsa ya kua lebitleng la ntata a bōna mme
tsa ga monnawê Motsisi tsa be di le kua gae
tsōna tsa lala mo sakeng mo lebitleng la
ga praabō ga ba ga tlhabiwa mogōga wa
jewa bosigo ngwana a kgosi tlo a ise a
tlo kua gae kua lebitleng le kgomo tsa gagwê.

Ya re ka mosō e sale phakēla banna ge ba
re ba leba kua Phataneng ya morēna ba
bona kgomo tsa ngwana a kgosi di
rotoga ka tshotobolo di kwetoga jaaka maru
a tla ntsha pula, setšhaba sa gana go bōna
ba re di se ka tsa ba tsa tla godimo
ga lebitla la kgosi go setse go dirile
monnawê Motsisi, setšhaba sa re di boele
kua moragō tsa bowa ka go no go dira enē
morēna Motsisi le batho ba nang le bōna.

Setšhaba sa re o letse a padile ba re
o ganne go tla ba re setulo se tsewa ke
enē morēna Motsisi, a se tsaya jalo setulo
morēna Motsisi.

Ke gōna ge Batlhako ba Matutu
a Makotwana le ba Leema ba kgaoganna
ruru go fitlha kajeno. Batlhako ba
Leema ke bōna ba batona mo Batlhakong
ba Matutu a Makotwana mme ba
botlhe re ana tlow e lenngwe fela
go tloga kua Bapong re ana tlow
e tona.

Mmoledi - Selebiyane Monedi

Mophatô wa ga morena Motsisi ke Mafata
Matshwara kgomo. Ke ôna mophatô o loleng
ntwa ya ga Leema le Leemana a
Matutu.

Mophatô wa ga morena Mabe ke Madima,
ke ôna o loleng ntwana ya Batlokwa ôna
le morena Mabe.

Mophatô wa ga Molotsi ke Matshama,
ke ôna o loleng ntwana ya Bakgatla le
Batlhako ba na le ênê kgosi Molotsi,
mophatô wa ngwana a kgosi.

Moganeisi oo rra-Mabe ke Makonopiya.

Mophatô wa ga kgosi Moetlo oo, rra-Mabe
ke Matlatsa.

Ka mokgwa wa rona kgosi e ne e na
le dintona tsa lekgotla la gagwê. Ntona
tša ga morêna Moetlo e ne le Tshabane
Sebole le Mabote Sebole le Motlane Pôê o
e neng a romiwa ke kgosi ditlhare tša
pula. Go ne go le banna ba kgosi, kua
kgosing tse dingwe mo pusong ya ga Moetlo
o na a roma Pholo Magasa le Pitseng
Ntsuidingwe.

Mmoledi - Selebiyane Monedi.

A roma Mogorosi oo Rantla a Kgaswe le dinatla tse di neng di tshwere puso ya ga morena Moetlo. Ònê o na tsamaya le Rantswa Modisane ka mokgwa le puso ya Setswana.

Mophatô wa kgosi Molopiyane oo, Ramoetlo a Mabe ke Malosantwa. Kgosi Molopiyane o na a na le dintona, ke tse:- ke Tsumagole oo, Ramokgatlle a Mabe, ke

Molokwe Pogiel oo, Ratswane a Rantla a Kgaswe, ke Kefeletswe Samuel oo, Ranthone a Koitsiwe, ke Misa oo, Rantswa a Modisane, ke Tshukudu oo, Ramafi, ke Mogari oo,

Ra Maakane a ntswale. Ke bao banna ba puso ya ga kgosi Molopiyane. Kgosi Molopiyane, mo dikgosing tse dingwe o na a tsamaya le Pogiel G. Kgaswe le Samuel Koitsiwe, ke dinatla tse a neng a di roma mo lefifing la pula le mo leseding la letsatsi. Ò ne e le bôna banna ba motse ka ba ne ba bile ba busetsa mo tlase a ga puso ya batho ba baswen, puso e le e makete. Dinatla ke bôna bao, mme kgosi ya busa sentle e tshegeditswe ke dintona.

5185

K32/15

10

Motse o mogolo wa Batlhako ba babina-
tlou o bidiwa Tlhakong Motsitle o fa gare ga
dithaba, thaba ya Motsitle le ya Rakatane
le ya Masudubele. Motsitle ke thaba e
ntlo ya kgosi e leng fa tlase ga yona. Ke
dithabana di rapaletse go tloga mo

Motsitle go ^{ya} Masekgoko le Ntlane le Napeng
le Kgabiya mme thabeng ya Makaeleeng go
na le motsana o mo tlase ga Tlhakong, go na
le thabana tse di bidiwang Makgophe tseo
le tsona go nang le motsana mo go tsona
o o ntseng o le mo tlase ga Tlhakong, le
Morosane ke thabana e go leng motsana
o le ona o leng mo tlase ga Tlhakong.

Go na le thaba e bidiwang Ratumuga
e le yona e nang le motsana o mo tlase
ga Tlhakong. Ke yona e go simologang
noka ya Kolobeng mo go yona.

Kolobeng o fologela kua tlase go
kopana le molapo o tsayang kua
Saulspoort go ya kua Mabasimbi.

Mmoledi - Selebiyane Moredi.

Go nesa pula.

Ka Setswana go no go na le banisi
ba pula, mono go no go na le dingaka
tsa pula bo Rantana, bo Ramongadi.

Ka Setswana tsôna dingaka tsa pula
di ne di se ke di robala mo ntlong
mo kobong tsa basadi. Ba ne ba ila
mme e ne ya re ge go batlwa pula kgôrô
le kgosana ya bôna ba ipope kgolokwe
ba ntsho kgomo e isiwe kua kgosing.
Jaanong kgosi e bue le dingaka tsa
pula gore setshaba se batla pula.

Mme kgosi e kua mokgosi gore
go tle bassetsanyana ba ba tswang
mabele kampô tsele, a re ba tle ka
dinkgwana tsa mekgako mme ba ye ka
tsôna kua kgosing ba apotse kua godimo
ba ntse ka matsele ba ye thabeng ya pula
ya Legadaale mme bo-mmaabô ba ye go
ba kgatlhantsha ba opêla pina ya
pula ba tshotse matlhare a matala
ba bothe ba fete ba ye kua ngaka ^{ya pula} le
reng metsi a a isiwe teng kua segottong
sa kgosi go ntse go ôpelwa pina ya
pula ka fa e itsiweng ka teng go
ntse go rwelwe nkgwana tsa metsi
ke banyana, nkgwana tsa mekgako.

Mmoledi — Makhumo Mogetse.

Pina ya pula e nenge binwa
ge go duwa kua Legadalle thabeng ya
pula:

Pulanyana ga e yo hele,

Pulanyana ga e yo hele helele,

Randana wa lona moloi

Ya re ge a kgotse a tswela fa a kwe

A re pula o kgotseng pula he pula

Ke kgotseng ke duma. mme e re ge re

ge ~~re~~ fitlha re ya tsholla fa segotlong sa kgosi
fa Moroka wa pula a rileng re a tshollile teng
re re, sio sio tsopotsope pula a e ne re ntse
re gogorupa ka matsôgô phutha maru mme
pula e ne ge maru a dusa pula e ise e ne
ga go na motho o tla remang setlhare sa moetta
kapa morula, ke mola, ga go lemiwe thitê,
ke molaô o mogolo mo go rona. Metsi a pula
ya ntlha a ne a se ke a tlhapa kampô a
tlhatswa a ne a ilêlwa, go no go
dirisiwa metsi a pula ya bobedi, ke
ôna a go nong go dumêlwa motho
ofe le ofe go a dirisa, e le gore dingaka
di setse di a gule go kopana le kgosi
gore ba tle ba dirê ka fa ba itseng
ka teng.

S 185

K32/15

13

Mmoledi — Katindi Ranyere.

Mainane ga twe e pile e le monna
 a na le ngwana wa ga mogolowê wa
 mosetsana a ba a mo raya a re a reya
 kgonnnye. Ba tsamaya ya re ge ba fitlha
 kua nagenq vranganaaqwê a raya
 mosetsana oo wa mogolowê a re nkôpêlê
 ke binê, mosetsana a re ke ôpa-ôpa ke
 le nosi Modimo he iya ke ôpa-ôpa ke le nosi
 Modimo he iya ga twe a be a mo tsenya mo
 legageng e pile a le mo legageng a
 bitša a re legaga tswalêga legaga la
 tswalêga a be a ikêla kua gae. E pile
 e ka mosô a tla a fitlha a re seopa
 nakana tswa moo o mpinêlê, mosetsana
 mo legageng a re ke ôpa-ôpa ke le
 nosi Modimo he iya o nkgane tswa
 moo o nkganne. Mosetsana a nna
 matsatsi a ntse a batliwa
 vranganaaqwê a itse kua a leng
 teng. Batho ba nna ba rateela monna
 oo ba ba ba bona mosetsana oo ba
 mo ntsha mo legageng. Kgosi ya be
 e ôpa mokgosi go iwa letsholô kgosi
 ya fitlha ya re, ^{a re} bolayeng monna oo.

Mmoledi - Ketsane Kgase

14.

Dipolêlô le mafatshe a Bathako ba Matutu ba binang tlou le mo ba neng ba re ba nna.

1. Mo. Legaadale	2. Makgophe	3. Molorwe
4. Ditaung	5. Ratumuga	6. Matshikedi
7. Makueleng	8. Thudi	9. Kgabiya
10. Magatlapa	11. Ilapeng	12. Ntlane
13. Motsitle	14. Rakatane	15. Modimong

Mama a melatswana ke a :-

1. Kolobeng	2. Sasabe	3. Iswenane
4. Ntswattanne	5. Ramfate	6. Lebesane
7. Kgabiya	8. Mokate	9. Lebesang
10. Diba sa Mositle	11. Ramakgothi	12. Molapo wa Sipitse
13. Makunyeng.		

Ke ke yona melatswana e e leng teng mo lefatsheng la Bathako ba Matutu, Bathako ba ba binang tlou ge ba sa le ba kgaogana le Bathako ba Leema a Lemama a Matutu.

Tlou ee re ya e bina ga re e je ga e zewe. Mo pusong ya rona Bathako re ntse re le mo thabaneng tseo le kajeno re re re ka tloga mo go engwe thaba mme ro ba ra nna ra boela mo go tsona ke moo re phedileng, kona mafatshe a rona.

K32/15

15

Mmoledi - Ketsane Kgase.

Motse o no o agiwa jaana. Ge re fitlha fa re tsileng go aga teng kgosi e laela ngaka go laola gore e bonê gore a go a tshwanela go agiwa motse fa teng. Mme ngaka eya laola ka marapô a tse di suleng tlabana a kgomo e suleng mme bona mangaka a kôma a tla itsise kgosi gore go siame motse o ka aga mme jaanong kgosi e bowe e reydingaka e re e ba epêlê dimêpê tikologong ya fa motse o tsileng go ma teng jaanong go tlhomiwe ntlo ya kgosi pele ke gona bo-monnawê le bona ba ka tlhomang a bona matlo.

Jaanong go agiwe ke ba botlhe, mme matlo ona a re a bopelwa ke basadi kua ntlê ga banna. Banna bona ba rêma ditlhomesô, bojang ke tirô ya bo-mmê bojang bo no bo kgetlwa ke bo-mmê mme bojang bo no bo na le molaô wa gore ge kgosi e ise e kua gore go kgetlwe bojang bo no bo refolewa ka molaô mariga.

Motho a jelwa kgomo ge a ka kgetla bojang kua ntlê ga taêlô ya kgosi. Ke gona ka fa re neng re aga ka teng, go rulela bo-mmê.

Mmoledi - Ketsane Kgaswe

Letšomô la diphôlôgôlô go no go a tle go diruwe letsholô la mephato ya go phadisanya mme diphôlôgôlô di epelwe digopo le mamena di gapelediwe kua ligopong, mme go dirilwe magora ga ntshiwa dikgôrwana tse diphôlôgôlô di tshwanetseng go tsena ka tsona gore di tle di wele mo digopong mme banna ba tshotse melamu le marumô tse ba di bolayang ka tsôna, ke ôna mokgwa o go nong go bolawa diphôlôgôlô ka ôna.

Mme diphôlôgôlô tse di ne di isiwa kua kgotleng la kgosi go jelwa teng ge e le tsa letsholô.

Kgosi ke yôna ka e na le matla e neng e dira kafa e ratang ka teng le ka matlalô a tsôna e ne e le thotwana ea kgosi, e nêela o e ratang go mo nêela kampô go suga matlalô, mme e tswa a mangwe a ntse a sugwa gôna mo kgotleng a ne a ntse jaaka ekete ke lona lekgêthô ka go no go sena madi mo nakong tseo, kgosi le yôna ka nosi e ne e sa itse madi gore keng, ke raya tshêlêtê.

Matlalô a mangwe a diruwe diphate le dikobô, a dikgama, a dithôlô a ne a dirwa dikgetse.

Mmoledi - Ketsane Kgase.

Matlalô a ditshepe le diphala a ne a dirwa mesese ya basadi, dikgokong di ne di segiwa ditlhako

Mmoledi - Makhumo Magetse

Go tsalwa ga ngwana. Ngwana ge a seno go tsalwa go no go itsisiwe bo-raagwê kua kgotleng lona la kgôrô ya gabo mosimane ke bo-mmê, mme bo-ramosimane bo ye kua kgosing go bega ngwana kua teng. Bo-mmê bona ba bebele basadi ba kgôrô yabo mosimane le ba kgôrô yabo mosetsana, go begelwe le malomagwê le kokwaagwê.

Jaanong motsetse o tla nna mo tlung kgwedi ka gongwe a be a ngathe kgwedi e nwe. Mme go tla itsisiwe malomago rranwana, ngwana o a tswa mo tlung a fiwê leina. Ramosimane o tla ntsha leina ka kua gaabô a le isa kua ngwaneng. Babô nna-ngwana le bona ba mo taya la bona.

Mollô wa motsetse ga o tsewe go fithehla a tswa mo tlung. Basadi ba mo êla kgonnye, nokeng, ba mo fa dibaga ditilo ba mo nêela dilô tseo.

S185

K32/15

18

Mmoledi — Theyane Tselangwe.

Phitlhô ya monna.

O na a bolokwa mo sakenq
gore dikgomo di mo lalê godimo mme
monna a se nang lesaka o na a bolokwa
fêla jaaka motho ope le ope ba bolokwa
fa lapeng kapa mo segotlong mme
phitlhô e ne e nna bosigo gore bana ba
se ka ba bôna moswi.

Kgomo ya mogôgâ e ne e tthabiwa
mantsiboa ka maabanyane gore e tle
e jewe phakêla ka letobo. Bana ge ba
ne ba botsa gore mokete o ile kae mme
e le ênê o suleng ba ne ba bolellwa gore
o ile mapudung o tla tla. Masea a ne
a fitlhiwa mo tlong gore lefatshe le se ka
la senyega pula ya tlhokôfala. Go no
go na le seila, ge motho a sule o na a
ilêlwa go no go ka se ka ga ya opê gopê.

Batho ba ne ba itsisiwe gore kajeno ke
seila sa ga mammang. E ne e le molaô
o itsiweng sentlê gore go se ka ga iwa
gopê e le gore motho wa kgosi o tlhokofetse
ka gore kgosi e itse mongwe wa
batlhabanedi ba gagwê o ile jaanong
a re ga go iwe gopê re lla le bo-rramoswi

Mmoledi - Malekanyana Mogari.

Go nyala ka bogadi ba dikgomo.

Boo-pramosimane ba ntsha dikgomo tse 6 kampô tse 4, ge ba na naatsô le ka mogoma, go nyalwa ka se motho o nang le sôna o na a se ntsha bogadi.

Ge kgomo tsa bogadi di dule kana malomaagwê le ênê o ntsha kgomo e e tsileng go tlhabisa bogadi ba setlogolo mme kgomo e e ya ga malome e ya tlhabiwa go nna mokete, moletlo o motona ka pramosetsana le ênê o tlhabile mme monyadiwa o tla apesiwa lemipi la kgomo e tlhabilweng. Le balekane ba gagwê basetsana ba kgôrô yaabô ba ba neng ba nna le ênê mo mophatong, ke bôna ba ba nang le ênê mo lenyalong, ke bôna batshwari ba monyadiwa wa rona mme mo kgomong tsa bogadi malomaagwê o tshwanetse a itaya kgomo mo go tsôna mme go mmaago mosetsana a ne a sa nyalwa ka bogadi kgomo tsa mosetsana oo tsa bogadi di tsewa ke bôna boo-pramosimane di boele kua di tswang teng.

K32/15

20

Mme ênê ramosimane o tla tle a bôna bogadi mo ngwaneng wa bobedi, ke gôna kgomo e tla nmanq tsa gagwê tsa mosetsana wa bobedi.

Lena la setšhaba se ke Batlhako ba Matutu a Makotwana, ke Battoung babina-tlou ba go tweng Magadimana ntoeng^{ga} ya ga a gadimane, barwa Sefelewana a Mpheela.

Motse o mogolo wa Batlhako ke Tlhakong gôna mo ba agileng teng kajeno. Kgosi Molopiyane Solomon Mabie wa ga kgosi Maetlo Mabe o ntseng mo setulong ka di 18th August 1908, ge a tsena mo setulong sa bogosi. O na le basadi ba babedi wa boraro o sule a na le ênê ngwana a le mongwe wa mosetsana.

Mosadi wa gagwê wa nttha ke Mkgong wa ga Makuwele Motsisi. O na le ênê bana ba le babedi Moganetsi Mabie le De koko Mabie ke basimane fêla Mme bo mogolewa bôna ba sule ba setse ba le batona e le banna. Mohumagadi Mkgong ke ênê mosadi e mogolo wa kgosi Solomone Molopiyane Mabie

5185

K32/15

21.

Mmoledi — Salamina Kgaswe

Phitlhô ya rona ya bogologolo kgosi
 kampô motho o mogolo o na a fitlhwana mo
 sakenq mme e le gore kgomo di mo lalê
 godimo ka di tla robala mo godimo ga
 lebitla la gagwê, mme batho ba bangwe
 fêla ba ne ba fitlhwana mo lapeng le mo segotlong,
 mme bana ba ne ba fitlhwana mo matlong
 gagolo mo mathuding a ntlo mme mogôga
 ôna o no tlhabiwa bosigo o jêwa bosigo mme
 tlhôngô ya kgomo ya teng go no go se ke go
 twe ke ya malomaagwê, e ne e jêwa ke
 o nang a tsena mo lebitleng. Bana ba ne
 ba se ke ba itse gore o ile kae, ka ba ne
 ba itsisiwe gore o ile mufudung mme
 ge matsatsi kampô dibeke di fetile go
 bidiwe rakgadi a bana ba moswi a
 tlo go ba boola, go tlhabiwe nku kapa
 podi ke gore ba tlogiwe ke porô ya
 lesô mme fêla ba boolwa ke rakgadi
 a bona kua ntlê ga o mongwe motho
 o ne e le ôna molaô wa baswi

S/85

K32/15

22,

Baboleu - Mrs Johanna Montso
le Josefina Makgala.

Ka Boswa.

Monna ga na le basadi ba bararo (3)
kapa ba bahlano (5), molaodi wa dilô
tse tsothe ke mosadi wa pele o mogolo,
kana ke ênê mmadikgomo. Thoto e
yotthe e tla fa pele gagwê. Ke ênê
a abêlang ba bangwe thotwana.

Ge go gamiwa mashi.

Makuka a tla gôrôgêla fa go
ênê mmadikgomo, mme o tla aba
makuka ka thulaganô ya basadi
ba monna wa gagwê, mme bôna ge
ba seno go amogêla makuka ge ba
fitlha kua malapeng a bônâ ba tla
kgaola makuka a bônâ ditlhôgô ba
tamollêlha mo dikgamelwaneng ba isa
kua go monna mogolo kua lapeng le
letona.

Madila ao ke ôna praabô monna
mogolo o o phumusetlang ba ba tlang
mo kgotleng la gagwê. Le magôbê ba
dira fêla jaalo ba tsa megopyana
gore monna mogolo a tle a kgone go
phumusa kampô ge baeng ba tla a
ba nêê ôna magôbê a tswang kua
malapeng. Mme madila a bidiwa
mathê a namane.

23.

Baboledi - Mrs Johanna Montso
le Mrs Josefina Makgala.

Go tloga ka dikgomo jaaka e le
tsôna boswa ge rraabô a sule mme
go setse basadi le bana dilô tse tsothhe
di sala di laolwa ke ngwana o mogolo
wa mosimane wa lapa le letona la
Mmadikgomo. Ba re ka Setswana ke
gore ngwana o mogolo ke ênê a
swetsweng bôna ba bannye rraabô
o sa le teng ke ênê a tla tthobosetsang
batho rraabô, ke ênê a tla itseng gore
boswa bo tshwanetse go tweng, go lebilwe
fêla mo go ênê.

Mme ke inê o tla batlelang
bo-monnawê basadi a ba tseisa basadi
a ba ntshetsa bogadi ênê le malomaabôna
o tla ntsha kgomo a tthabisa bogadi.
Mme mo kgomong tsa bogadi o tla
itaya kgomo. Mme ge mmabana ba
ba nyalwang bao a ne a sa ntsheduwa
bogadi, kgomo tsa ngwana wa gagwê
wa ntlha di tsewa ke rramosetsana
rramosimane ga a tsee sepê mo go tsôna
di ya bowa.

K32/15

24.

Mmoledi - Ketsane M. Kgaswe.

Go lema.

Re ne re lema ka diatta ka
dipeethwana. E ne e a tle e re maroga
dingaka di dire dimapô go bapolwe lefatshe
go bapolwe le masimo mme e re go pula
ya ntlha e phaila go tlhatswiwe dipeo
ka ditlhare gore di tle di ye kua masimong.
Ese mokgofa o thunya o itsiwe sentle gore
ke nakô ya temô, mme go iwe kua
masimong ka taêlô ya kgosi mme
go thibelwe gore ga go tthole go le opê
o tla lemanq thitê kampô a rëma
mosetla kapa morula gore sefakô se se
ka sa na kampô go ya go êpa letsopa
le le bopang dinkgô kampô go ya go êpa
taka, monu o mosweu go diruwe gore ga
go tthole go le motho o tla tsamayang ka
dinkgwana a raletse lefatshe ke gore
pula e ka se ka ya na. Mme e tla
re ka kgwedi ya Molomo, kgwedi ya
ntlha ngwaga ga isiwa marotse kua
kgoseng gore ba lome pele, jaanong
ke gôna motho mongwe le mongwe a
ka lomang ka go nêela ngwana
wa gagwê o motona pele gore go jê
ênê pele.

K32/15

25

gore bo-monnawe ba se ka ba tshereyana
ba nna masilo mme e re mariga gapê
kgosi e laolê gore go kotulwe mabêlê
mo masimong Ge go kotutsewe mabêlê a
phothwe ka meotlwana jaanong bo-mmê
ba a tshêle melora gore a se ka a jewa
ke tshupa.

Dithitê di ne di bulêlwa ka kgwedi
ya April ge pôô di fagolwa, kampô ge
go boluwa lebollo la basimane, ka go
no go sena matlo a magolo mabêlê a
ne a nna mo masakeng a dikgomo a
epetswe mo dirotong, sesigo. Go no go
dirwa difalana ka malôkô a dikgomo
mme mo teng mo mabeleng go ntse go
na le setthare mo teng le mo tshaganeng
e e bedisetsang, go ntse go na le segwere
mo teng

Go no go na le ngaka e kobang
dinonyane gore di se ka tsa a ja mabêlê
mme ngaka e ne e le ya kgosi, e ne e
bidiwa ke ênê kgosi gore e go upa
thaga kampô maeba. Ge e le thaga
e ne e a tle e bitse nonyane e go
tšeng mmamasilo a noka go ja
thaga.

K32/15

26*

Ge bagolo ba swa bana ba
 basetsana boswa ba bôna e ne e le
 masimo le dipitsana Boswa ba
 bana ba basimane e ne e le dikgomo
 Tshimo efe le efe kampo e e seng e
 lemuwe ke ya mosetsana e seng mosimane.
 Le ge mosetsana a ne a ise a nyalwe, ge
 thitê e ne e filwe bagolo ba gagwê ke
 ya gagwê. Kampo a ne a sa ntse a
 ruelwe ke mmpagwê ka mala tshimo
 ke ya gagwê Tshimo e beuwa ke monna
 e seng mosadi, ke ôna molaô, e epuwa
 ditlhare ke banna. Mabele a phothwa ke
 basadi e seng banna mme moragô
 ge go kotutswa go bulelwe dikgomo
 go ja letlhaka. Go no go kotulwa mabêlê
 a matona, go no go sena dypeo tsa
 mefuta ya kseno, go no go lemuwa fêla
 thitê go byalwa fêla mo go yôna.

Banna ba ne ba thusanya. Bana
 ke ba monna bagolo basimane. Ga
 monna a ne a kgangana le mosadi,
 mosadi o na a tle a lesiwe gore
 a ye le bana go twe ba leseng
 ba tla ipusa ge ba seno go gola
 mme go nne jaalo.

end S 185